

ANUL XX Nr. 53-54

Ianuarie-Iunie 1925

BULETINUL

SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

REVISTĂ PENTRU NUMISMATICA ȘI ȘTIINȚELE AUXILIARE

SUB ÎNGRIJIREA D-LUI

CONSTANTIN MOISIL

PROFESOR, DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI,
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE F. GÖBL FII
STRADA REGALĂ, 19

M. S. REGELE FERDINAND I

PREȘEDINTE DE ONOARE AL SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMANE

Cu prilejul sărbătoririi jubileului de 20 de ani de existență a societății noastre, la 28 Decembrie 1924, s'a realizat una dintre dorințele cele mai arzătoare ale membrilor ei: cea de a proclama pe M. S. REGELE FERDINAND ca președinte de onoare al societății.

În ședința solemnă, la care au luat parte numeroși membri fondatori, onorifici, activi și corespondenți, d. președinte M. C. Sutz u s'a făcut interpretul întregii societăți, propunând pe M. S. Regele Ferdinand ca președinte de onoare. Toți cei de față au primit cu aclamațiuni această propunere, dând însărcinare d-lui președinte să comunice M. Sale această dorință unanimă a membrilor și să asigure pe Regele glorios și întreagă dinastia de devotamentul neclintit al societății.

După câteva zile d. M. C. Sutz u a obținut o audiență la Palat, unde M. S. Regele a binevoit să-i comunice că acceptă cu plăcere prezidenția de onoare a societății numismatice.

Înalta bunăvoință și atențiune pe care Suveranul le-a arătat societății noastre, vor fi considerate de către toți membrii ei nu numai ca o recunoaștere a activității depusă în cei 20 de ani trecuți, dar și ca un puternic îndemn spre o muncă viitoare și mai încordată și mai plină de roade pozitive pentru știința numismatică și arta medalistică.

MONETELE IMPERIALE ROMANE DIN VEACUL AL IV-LEA

Introducere istorică

În primele timpuri Romanii au întrebuițat ca monedă bucăți de bronz, fără formă determinată și cântărite cu balanța. Orice operațiune comercială necesită astfel două cântăriri: a mărfii și a prețului.

Pe vremea aceea unitățile monetare erau aceleași cu unitățile ponderale: libra de bronz, multiplii ei și subdiviziunile ei.

Dar Romanii se serveau și de bucăți de aur și de argint cântărite, și pentru acestea unitățile de valoare erau fracțiunile cele mici ale librei: scrupulul ($\frac{1}{24}$ dintr'o uncie) și grăuntele ($\frac{1}{24}$ din scrupul).

Mai târziu, pentru a înlătură dubla cântărire, Romanii au topit bronzul, turnând libra și diviziunile ei în forme anumite și dând astfel naștere monedelor propriu zise, pe cari le socoteau cu numărul și nu cu greutatea. Astfel s'a format *asul libral* (asul de o libră) și subdiviziunile lui.

În anul 264 î. d. Cr., în timpul primului război punic, tezaurul roman fiind foarte zdruncinat din cauza cheltuelilor mari, s'a redus greutatea asului dela o libră la două uncii, adică la $\frac{1}{6}$ din greutatea sa, și deci asul a devenit *sextantar*. Această operațiune de reducere au imitat-o Romanii după Grecii din Atena și din Siracuză. Principiul reducățiunilor monetare constă în a plăti prin emiterea unei monede mai ușoare, datorii contractate în monedă grea și bună.

La această dată Romanii au emis pentru prima oară piese de argint, numite *dinari*, care valorau 10 ași de bronz de reducere, și cântăreau 4 scrupuluri. Obișnuiți de a se servi și mai înainte, ca unitate, de scrupulul de argint, ei au continuat obiceiul de a ține socotelile în scrupuluri, adică în sferturi de dinari, cari valorau câte $2\frac{1}{2}$ ași și purtau numele de *sesterți*.

În anul 217, când Hannibal amenință Roma, tezaurul fiind din nou strămtorat, Romanii au fost nevoiți să reducă iarăș la jumătate unitatea lor monetară și deci să înlocuiască asul sextantar printr'un *as uncial*. Ei modificară în acelaș timp și greutatea dinarului de argint, bătând dintr'o libră de argint 84 dinari. Acești dinari valorau câte 16 ași unciali.

În anul 89 pe timpul războiului cu Soții italici, care a adus pierderi mari Romanilor, republica a mai dat odată faliment și a trebuit să înlocuiască asul uncial printr'un *as semiuncial*. Greutatea dinarului de argint n'a fost modificată cu această ocazie, dar valoarea lui în bronz deveni de 40 ași, iar sesterțiul deveni și el o monedă de 10 ași.

Astfel la sfârșitul republicei asul libral erà redus la o jumătate de uncie, adică la a 24-a parte din valoarea lui primitivă.

Iuliu Căsar și August n'au introdus schimbări mari în monetăria romană. Ei păstrară pentru as greutatea de o jumătate de uncie și pentru dinarul de argint cea de $\frac{1}{84}$ libră; dar bătură pentru prima oară în atelierul din Roma monetă de aur, *aureus*.

Aureus-ul lui Căsar cântăria, după Plinius, $\frac{1}{40}$ dintr'o libră de aur și cum el valoră 25 dinari de argint, dinarul lui Căsar și al lui August valoră exact a 1000-a parte dintr'o libră de aur, erà deci un *miliarensis*.

Importanța acestei valori i-a scăpat cu totul lui Mommsen, dar ea merită să i-se dea cea mai mare atențiune, căci în numismatica romană găsim *miliarensis* în toate timpurile.

Aureus-ul lui Căsar mai valoră și 25 dinari de câte 40 ași, deci 1000 ași, valoare de asemenea remarcabilă.

Reforma monetară a împăratului Nero a constat în adoptarea etalonului de argint în locul celui de bronz. Acest împărat a bătut în Roma specii monetare grecești, ce erau familiare Romanilor, de oarece astfel de specii circulau de multă vreme în Pergam. Dinarul lui Neron, numit și *drachmă atică*, cântăria — după cum am arătat în altă parte ¹⁾ — exact cât *drachma cistoforă* din Pergam și modul de diviziune a acestui dinar erà în mare parte același cu al monetelor din Pergam.

Conform acestei reforme dinarul de argint aveà greutatea de 3 scrupuluri, iar asul de bronz de 9 scrupuluri. Astfel stând lucrurile s'ar părea că pe timpul lui Nero nu mai existau *miliarensis*.

Cu toate acestea existența și întrebuințarea *miliarensis* se poate dovedi în tot cursul imperiului roman. În adevăr Mommsen a observat, că în depozitele de monete romane, ce s'au descoperit în diferite puncte ale imperiului, s'au găsit, amestecați cu dinari de ai lui Nero, numeroși dinari dela împărații anteriori lui. De aci el a tras concluziunea că aceste două specii de dinari circulau împreună, dar nu a încercat să stabilească ce raporturi puteau să existe între ele.

Dar deși greutatea normală teoretică a dinarilor ante-neroniani este de circa $82\frac{1}{2}$ grăunțe, de fapt greutatea lor reală nu trece decât rareori peste 80 grăunțe, deci este inferioară greutății normale a unui *miliarensis*, chiar de greutate neroniană.

Astfel trebuie să considerăm acești dinari anteriori, cari au continuat să se întrebuințeze și sub Nero, ca *miliarensis* efectivi și după reforma monetară a acestui împărat și mai târziu până la Caracalla sau Septimiu Sever.

1) Cf. Sutz, *Le denier de Neron, la drachme cistophore et le talent enboïque*, în Buletinul acesta, XVII (1922) p. 1.

Aureus-ul lui Nero erà de $\frac{1}{45}$ libră de aur și valoră ca și sub împărații precedenți 25 dinari de câte 40 ași, deci 1000 ași.

După Nero dinarii imperiali și-au conservat valoarea lor cel puțin până la sfârșitul dinastiei Antoninilor, cu toată alterarea metalului, care se accentuiază mai ales sub Sept. Sever. Spre sfârșitul veacului al III-lea însă valoarea lor a scăzut mult, încât un dinar de argint valoară abia a 50.000 parte dintr'o libră de aur.

Această scădere a valorii efective a unității monetare de argint în timpul imperiului a avut aceleași urmări, ca și reducerea greutateii asului în timpul republicei.

Am văzut că asul, care la origine erà libral, ajunsese la sfârșitul republicei să cântărească abia $\frac{1}{24}$ din libră; tot astfel dinarul de argint, care în timpul lui Căsar erà un miliarense, ajunsese la sfârșitul secolului al III-lea abia a 50.000 parte dintr'o libră de aur.

Istoria monetăriei romane în veacul al III-lea d. Cr. și deprecierea dinarului sunt prea puțin cunoscute astăzi. Știm numai că aceste monete au devenit tot mai rele, mai ales în timpul când invaziunile barbare și războaiele nenorocite contra acestora au săcătuțit cu totul resursele financiare ale imperiului. Domniile glorioase ale lui Aurelian, Probus și Claudiu II Gothicul restabiliră, ce e drept, puterea romană, dar situația economică a rămas precară și confuză până pe la sfârșitul veacului al III-lea.

Atunci întâmplarea a făcut să ajungă pe tronul imperiului un om genial: Dioclețian. Talentul său militar l'a ridicat din rangurile de jos ale armatei până la puterea supremă. Împărat conștiincios, muncitor neobosit, Dioclețian a reorganizat imperiul și a reformat finanțele statului, prin crearea de noi izvoare de venituri și prin o supraveghiere severă a întrebuințării lor. Tot el a restabilit și valuta, bătând monete de metal bun de aur și de argint. Probabil tot el a fost cel dintâi care a introdus la Roma *moneta convențională legală* sub forma de piese de bilon argintate.

Dioclețian a încercat să lupte și contra scumpirii necontenite a traiului, publicând faimosul *Decret de prețurile maxime*, care fixă pentru întreg imperiul prețurile obiectelor. Acest document are pentru numismatica romană o valoare excepțională și vom arăta în cele ce urmează toate consecințele lui.

* * *

Cabinetul de medalii din Paris posedă o colecție foarte bogată de monete romane din secolul al IV-le. Printre cele mai interesante sunt piesele de bilon spoite — așa numitele *monnaies saucées* — de proveniență mai ales egipteană. Mulțumită amabilității d-lui Diendoné, conservatorul cabinetului, și colaborato-

rilor săi, am putut să studiem de aproape toate monetele acestea și să cântărim o mare parte dintrele.

Acest studiu a dat rezultate bune, căci am putut constata 1° că cele mai multe dintre monetele spoite aveau piese cores-punzătoare de metal galben, de acelaș modul și cu tipuri identice; 2° că nu există piese de bronz diferite ca greutate sau ca modul de piesele spoite, afară de câteva medalioane excepționale.

Aceste două fapte ne permit să fixăm cu siguranță rolul numismatic al monetelor spoite: ele sunt fără îndoială piese divizionare ale monetelor de argint contimporane. Comerțul mondial a utilizat totdeauna monete divizionare; în epoca de care vorbim neexistând piese divizionare de bronz, locul lor îl țineau piesele de bilon spoite.

Este indiscutabil că aceste monete aveau un caracter convențional; aceasta rezultă în mod evident din dispozițiile legislative cari reglementau întrebuințarea lor și pedepsiau alterarea sau distrugerea lor.

Cât privește monetele de argint din veacul al IV-lea ele sunt de două categorii bine definite: unele sunt drahme de argint bun și de greutatea atico-neroniană; altele sunt miliarensi, de o greutate superioară.

Aureus-ul lui Dioclețian și al urmașilor săi până la reforma monetară a lui Constantin cel Mare, cântărește $\frac{1}{50}$ dintr'o libră; al lui Constantin cel Mare și urmașilor săi $\frac{1}{72}$ dintr'o libră; fiecare din aceste monete de aur se raportează la un sistem diferit.

Sistemul monetar al lui Dioclețian

Edictul de prețuri maximale al lui Dioclețian, care stabilește prețul librei de aur la 50.000 dinari, ar fi suficient spre a ne permite să stabilim sistemul monetar al acestui mare împărat.

Cântărirea monetelor de aur ale lui Dioclețian ne-a convins că pe nedrept atribuia Mommsen acestor monete pondul de $\frac{1}{60}$ dintr'o libră. De altfel ar fi fost și greu de înțeles ca o libră de 50.000 dinari să fie împărțită cu 60 de aurei, pe câtă vreme este foarte natural ca o astfel de libră să se împartă în 50 de piese de aur.

Astfel stând lucrurile un *aureus* de al lui Dioclețian face 20 miliarensi, iar fiecare miliarensă valorează 50 dinari.

Intr'un edict ce stabilea taxa impozitului fonciar în Siria, impozit ce se plătia în aur, Dioclețian evaluiază taxa în sesterti; această unitate reprezintă de sigur sferturi de dinari de argint de pond atico-neronian ¹⁾.

Aureus-ul lui Dioclețian valora 100 sesterti, deci 25 dinari

1) Duruy, *Hist. des Romains* VI, p. 579.

de argint de pond atico-neronian. Am văzut mai sus că acest *aureus* valora în acelaș timp 20 miliarensi de câte 50 dinari. Urmează deci că dragma de argint de pond atico-neronian valora 40 dinari.

Aceasta ne permite să fixăm cu exactitate greutatea miliarensului de argint al lui Dioclețian. Acest miliarens de 50 dinari cântărește 90 grăunțe de argint, deci exact o drahmă euboică de argint.

Dintre monetele spoite cele mai mari au diamerul de 28-30 mm. și greutatea de 10—12 gr.; ele reprezintă de sigur așa numita *pecunia majorina*, ce o găsim în mai multe texte. Această monetă valora 10 dinari din care cauză se mai numia și *decannumion*, iar valoarea ei era de $\frac{1}{100}$ dintr'un *aureus*, de aceea avea și numele de *centionalis*¹⁾.

Mommsen fixează cu drept cuvânt greutatea normală a acestei monete la cca 12 gr.

Miliareusul valora 5 monete de acestea, iar dragma de argint 4. Deci *pecunia majorina* valora un sfert de dinar, adică un sesterțiu. Ea reprezintă astfel o monetă convențională de bilon spoit având exact valoarea unui sesterțiu de argint.

Alte piese de bilon spoit, având module mai mici, erau: *pentannumion* sau jumătate de *pecunia majorina*; sfertul = $2\frac{1}{2}$ dinari, dublul dinar și dinarul. Prin urmare pe vremea lui Dioclețian erau în total 5 specii de monete convenționale de bilon spoit.

Sistemul monetar al lui Constantin cel Mare

Când Constantin cel Mare schimbă sistemul monetar al imperiului roman, nu bătu nici el monete de bronz, ci continuă să bată monete convenționale de bilon spoit.

Aceste monete convenționale poartă în texte aceleași nume ca și sub Dioclețian, deci natura lor era aceeaș.

Monetele de argint ale lui Constantin cel Mare sunt și ele parte drahme de argint de pond atico-neronian parte miliarensi, ceva mai ușori decât ai lui Dioclețian.

Moneta de aur a fost *solidus* care valora $\frac{1}{72}$ dintr'o libră. Alegerea unei monete de aur, care să fie $\frac{1}{72}$ dintr'o libră, în locul *aureus*-ului care era $\frac{1}{50}$ dintr'o libră, pare la început greu de înțeles, căci valoarea *solidus*-ului în miliarensi nu este de loc simplă; *solidus*-ul valora exact 13^{8,9} milarensi.

Mulțumită unui text ce ni-l-a conservat Aunonimul din Alexandria²⁾ ne putem da seama destul de bine de motivele ce l-au determinat pe Constantin cel Mare să aleagă acest *solidus* ca tip monetar. Aunonimul ne arată că *solidus* de aur se diviza în

1) Hultsch *Metrol. script-reliquae* II p. 279.

2) Idem I p. 325.

1152 de părți. Aceste părți sunt desigur grăunțe de argint, căci dacă împărțim 1152 cu 72, numărul grăunțelor de argint conținute în dragma atico-neroniană — monetă ce se întrebuintă și sub Constantin cel Mare — avem numărul întreg 16, care arată cu siguranță valoarea simplă și întreagă a *solidus*-ului în astfel de monete.

Este mai mult decât probabil, că motivul principal care l-a determinat pe Constantin să schimbe sistemul monetar, a fost ridicarea valorii argintului în raport cu valoarea aurului. Raportul de valoare între acelor două metale a fost sub Dioclețian de 1:13. Când acest raport a ajuns la 1:12 Constantin a găsit momentul potrivit să înlocuiască *aureus*-ul de $\frac{1}{50}$ la libră, prin *solidus* de $\frac{1}{75}$ la libră. Acest *solidus* valora 1000 dinari, iar miliareusul său de argint era de 72 dinari.

Sistemul monetar al lui Constantin cel Mare a durat până la sfârșitul imperiului roman de apus, iar în imperiul de răsărit până în timpul împăratului Anastasius, care prin reforma sa monetară a înlăturat monetele spoite și a introdus din nou monetele de bronz.

M. C. SUTZU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LES MONNAIES FRAPPÉES PAR LA POPULATION THRACO-ROMAINE DE LA MOÉSIE INFÉRIEURE A L'ÉPOQUE DE CONSTANTIN LE GRAND

(PL. I)

La Dobrogea présente au point de vue numismatique, une importance tout-à-fait spéciale, en comparaison aux autres provinces roumaines ; car dans aucune autre on ne trouve un nombre aussi grand de monuments numismatiques que dans cette province, connue dans l'antiquité sous les noms de Scythie Mineure et Moésie Inférieure. Ces monuments s'enchaînent en une série ininterrompue, depuis les temps historiques les plus reculés, depuis le moment même où les peuples ont commencé à faire usage de monnaie dans leur vie économique, jusqu'à la fin du XIV-e siècle, époque à laquelle la Dobrogea fut incorporée à la Valachie sous le règne glorieux de Mircea le Vieux.

La série ininterrompue comprenant les monnaies propres à notre province de Dobrogea, dont le plus grand nombre n'est pas encore publié et dont je possède pourtant un riche matériel numismatique que je me propose d'étudier, nous prouve d'une façon qui ne fait pas de doute, que la région de la Dobrogea était très peuplée depuis la plus haute antiquité ; que cette population avait une telle stabilité politique et économique, qu'elle avait senti la nécessité de frapper monnaie, pour avoir la sienne propre, dont elle se servait journellement.

Plus encore, les puissantes cités pontiques ; Istria, Tomi, Kallatia, Dionisopolis et Odessos, qui à une certaine époque agitée, s'étaient groupées en une Pentapole, *Κεῖνον τὸν Σλληνῶν*, avec leur organisation municipale autochtone, ne pouvaient prospérer et s'enrichir qu'en se basant sur la culture très développée du pays, culture et industrie qui florissaient grâce au travail d'une nombreuse population aborigène.

L'importance et la prospérité de nos cités pontiques, nous est grandement prouvée par les nombreuses monnaies autonomes que les cités ont frappées dès le IV-e siècle av. J. C. à l'époque de leur autonomie politique ; ainsi que par la série monétaire qui continue à être émise par la suite, sous la domination romaine. De nombreuses séries de monnaie apparaissent

sous tous les empereurs romains du commencement de l'ère chrétienne jusqu'au III-e siècle av. J. C. sous Philippe, époque à laquelle la métropole Tomitaine est la dernière des cités pontiques qui frappe sa propre monnaie.

* * *

Si j'ai rappelé ici ces dates, concernant la numismatique des villes pontiques, qui d'ailleurs sont bien connues par les travaux de Pick et de Rigling, ainsi que par les études publiées dans le Bulletin de la S. N. R., c'est pour mettre en évidence l'existence d'une population nombreuse qui était établie sur tout le territoire très riche en grains, en métaux, en vignobles, en bétail, de la Dobroudja d'aujourd'hui.

Et le fait, que sur cette terre de Dobrodja et seulement là, on a découvert de très nombreuses monnaies, qui se distinguent de celles des villes pontiques, avec les quelles elles conservent pourtant une étroite liaison typologique, renforce notre conviction que ces monnaies, qui par le nombre des variétés découvertes, montrent combien grande et prolongée fut leur circulation, durent être, non seulement utilisées, mais même frappées par la population qui habitait cette contrée.

Les plus anciennes monnaies de cette série, connues jusqu'à présent sont celles des rois Scythes Pontiques: Kanites, Tanusa, Charaspes, Acrosas, Sarias, découvertes dans la région comprise entre Kallatis et Dionysopolis, aux environs de la vieille cité de Dyonisopol. Ces monnaies, d'après les caractères typiques, ressemblent aux premières monnaies autonomes des villes pontiques voisines. Tomi, Kallatis et Dionysopolis, montrent que ces rois Scythes du Pont ont régné entre le 3-e siècle et la première moitié du 2-e siècle av. J. C.

Cette série monétaire a été très bien décrite par M. Soutzo dans les Annales de l'Académie Roumaine, expliquant clairement l'existence de la domination d'une population scythique à une époque déterminée.

L'existence d'une numismatique propre à ces peuples de race scythique, ne s'arrête pas seulement à cette série des rois pontiques, dont les noms nous sont connus grâce à leurs monnaies, mais grâce aux nombreuses monnaies que j'ai découvertes et que je me propose faire la description dans des ouvrages ultérieurs, il ressort d'une façon indubitable, que la population de

la Scythie Mineure ou Moésie Inférieure, a employé, à côté des monnaies grecques et romaines qui avaient un cours mondial, des monnaies divisionnaires en cuivre, propres à ces contrées et ceci, pendant plus d'un demi-siècle, espace de temps pendant lequel ont circulé les monnaies des rois scythes. Si ces monnaies ne présentent pas les caractères des monnaies royales émises sous l'autorité et sous le nom de leur chef, ceci prouve qu'à l'époque où elles furent frappées et quand elles circulèrent, la population barbare n'avait plus d'organisation autonome indépendante et qu'elle était sous la domination de l'empire romain ou byzantin.

Dans l'ouvrage présent, je me propose décrire une seule partie de la numismatique de la population barbare de la Dobroudja, celle de l'époque de Constantin le Grand. Cet ouvrage est basé sur l'étude d'un riche matériel numismatique que je possède.

* * *

Après la mort de Philippe, l'histoire de nos cités pontiques ainsi que celle des contrées comprises entre la Mer Noire et le Danube, devient très trouble. Ceci nous est prouvée par la disparition des monnaies propres à ces villes, et aussi d'ailleurs par les événements historiques qui se sont passés à cette époque sur notre terre de Dobroudja. Ces événements sont décrits avec beaucoup de détails par le célèbre historiographe des Gothes *Cassiodore*, qui en 12 volumes, nous fait connaître l'histoire des Gothes, en l'enrichissant de victoires et de faits historiques dont une partie reviendrait, en réalité, aux tribus barbares de race scythiques.

De tous ces événements historiques, nous ne retiendrons que les plus importants, qui ont eu une forte répercussion sur la vie des peuples de la Moésie Inférieure et par conséquent sur leur numismatique.

En vérité, la disparition sous Philippe, des monnaies pontiques tomitaines, est une conséquence de la dissolution de l'empire romain des contrées danubiennes en 249, date de la révolte des légions romaines de Moésie, révolte qui s'étendit jusqu'aux provinces occidentales de l'Empire romain et pendant laquelle, Philippe trouva la mort à la bataille de Verone.

Cet affaiblissement du pouvoir militaire romain dans les contrées de Dacie et de Moésie, facilita l'incursion des Gothes, qui après la mort de Phillipe, passèrent le Danube et occupèrent, sans combats importants, les cités danubiennes et envahirent le territoire de la Moésie Inférieure où ils rencontrèrent une population de race Thrace tels que les Besses et les Gètes, population qui fraternisa avec eux.

La domination Gothique sur les Moésiens devint plus active sous le roi Goth *Cniva* qui battit complètement et tua même l'empereur Décius au siège des cités de Nicopolis et de Philippopolis.

Il est certain que cette domination Gothique fut de courte durée. En 269 Claudius Gothicus commença une lutte d'extermination contre les barbares envahisseurs. Il détruisit leur flotte, les battit cruellement dans les combats de Thrace, Macédoine et Moésie et ce n'est que la mort de l'empereur romain, due à la peste qu'il contracta à Simuium, qui interrompit deux mois après cette glorieuse page de l'histoire de la domination romaine dans les contrées du bas Danube. Avec la mort de Claudius Gothicus, la domination romaine sur les contrées pontiques, cesse pendant quelques dizaines d'années et l'évacuation de la Dacie et de la Moésie par Aurélien, laisse ces territoires au pouvoir exclusif des Goths.

Cette époque agitée de l'existence de l'empire romain a aussi sa répercussion sur l'histoire numismatique qui montre bien le désastre financier de l'empire, caractérisé par la dépréciation de la monnaie d'argent, remplacée par une monnaie de bronze recouverte d'argent.

La révolte des ouvriers monnayeurs, faite sous les instigations du chef de la Monnaie *Felicissimus*, révolte apaisée par Aurélien, après une grande effusion de sang, montre combien était grand le mécontentement du peuple auquel on imposait une monnaie fiduciaire que nous, malheureusement utilisons actuellement sans broncher.

La domination romaine sur la Dobrogea réapparaît sous Dioclétien (284—305) qui fait un nouveau partage de l'empire, et dans les divisions du quel, nous trouvons que les contrées de la Dobroudja sont connues sous le nom de Scythie.

Cette dénomination de Dioclétien continue à être conservée

sous *Constantin le Grand*, lorsque nous trouvons décrit comment, aux environs de la cité de Tomis existait une population barbare qui avait une organisation politique autonome, population qui avait été christianisée sous Constantin le Grand et qui avait un *Evêque de la province de Scythie*, avec résidence à Tomis ¹⁾.

L'existence de la population des environs de la cité Tomitaine où nous trouvons de très nombreuses traces dans le sol du village Anadalkioi d'aujourd'hui, existence renforcée comme nous l'avons vu par l'édit de Dioclétien, était bien organisée sous Constantin le Grand, tant au point de vue politique que religieux.

Mais cette existence d'une nombreuse population aux environs de Tomis est aussi prouvée par les inscriptions découvertes et décrites dans Arch. Epig. Mitt. VI, 24—49 et VIII, 8—22. (Voir V. Pârvan, le Mur de la cité de Tomi) d'après lesquelles on constate que déjà au temps de Marc-Aurel, existait aux environs de la cité, dans la localité d'Anadalkioi d'aujourd'hui un «*vicus turris muca*» habité par les Thraces indigènes et les colonistes Romains.

Ovide décrit aussi, que les Bessi et les Gètes, peuples de race Thrace font de nombreuses incursions aux environs de la ville fortifiée de Tomis.

Les documents archéologiques continuent à nous montrer la présence d'une forte population thraco-romaine au IVe siècle, lorsque Théodose I en 386 rassemble, en dehors des murs de la cité de Tomis, fort probablement à Anadalkioi, une troupe de barbares, comme fédérés de l'empire. (Voir Pârvan l. c.).

* * *

¹⁾ Voir la description de Gams, *Séries Episcoporum Ecclesiae Catholicae*, Ratisbonae 1873 pag. 428 où nous trouvons la série suivante des Evêques de Tomi :

290 Evangelicus.

325 Un Evêque de la cité de Tomi en Scythie envoyé au concile de Nicée.

371 St. Bretanion.

381 Gerontius.

400 St. Theotinus I.

431 Thimoteus Iohannes.

449 Alexandre.

451—458 Theotinus I.

519 Paternus.

550 Valentinianus.

L'existence de cette population thraco-romaine qui ayant une organisation politique autonome, collabore pourtant à la vie de la cité de Tomis par le fait que tout son commerce et tout le produit de son travail, devait s'écouler par le marché tomitain, nous est bien prouvée par l'importante série monétaire dont la description détaillée fait l'objet principal de l'étude présente.

Ces monnaies barbares découvertes aux environs de la vieille cité de Tomis et dans le village d'Anadolkioui ne représentent que des imitations plus ou moins bien réussies des monnaies de Constantin le Grand.

Pour que l'on puisse comprendre la cause pour laquelle la population thraco-romaine des environs de Tomis a frappé des monnaies imitées de celles de Constantin le Grand, je crois nécessaire d'indiquer de quelle manière les monnaies de l'empereur se sont introduites dans nos contrées.

L'évènement important de l'occupation de la Dacie par Constantin le Grand est immortalisé par une médaille en bronze qui se trouve dans le Cabinet Numismatique de Vienne. Cette pièce représente le passage du Danube par l'empereur en 323, passage qui eut lieu, comme nous savons près de la ville de Celei d'aujourd'hui.

La médaille représente un pont à 3 arches sous lequel coule le Danube. Sur le pont passe l'Empereur armé de la lance et du bouclier ; la Victoire devant lui indique le chemin et lui montre le barbare agenouillé.

Une fois la Dacie et la Moésie occupées, ces provinces furent incorporées dans l'organisation de l'empire et dépendirent du préfet de l'Illyrie qui commandait en dehors de ces provinces, la Pannonie, la Macédonie et la Grèce.

L'existence de ces gouvernements communs aux différentes contrées que nous venons de dire, nous est prouvée par les nombreuses monnaies de bronze de Constantin le Grand, frappées dans l'atelier monétaire de *Siscia* (Pannonie), monnaies qui se trouvent en grand nombre en Dacie et principalement en Moésie Inférieure et qui nous montrent combien elles étaient utilisées dans la vie des peuples de la Dacie et de la Moésie Inférieure.

Parmi ces dernières trouvées dans les ruines de la cité de Tomis et ses environs, spécialement à Anadolkioui, j'ai pu trouvé des monnaies de cuivre au nombre de 23, différant toutes

entre elles et qui, tant par leur nombre que par leur exécution dépourvue complètement de l'art avec lequel étaient exécutées les monnaies similaires, dans les ateliers impériaux de Siscia, de Sirminium etc., aussi bien que le remplacement des inscriptions par des lignes sans signification, précisément comme nous sommes habitués à trouver les imitations thraces d'après les tétradrachmes Thassique. Tout ceci nous dévoile une page entière de la numismatique de ce peuple de race thrace, mélangée depuis des siècles aux colonistes romains.

Ces 23 pièces de cuivre qui, d'après leur façon rudimentaire d'exécution nous dénommons *barbares*, représentent les imitations des monnaies décrites par Cohen aux N-os 82, 569, 678, 729 et qui sont :

2 monnaies type Cohen	82
17 » » »	569
1 » » »	678
3 » » »	729

Voici la description de ces monnaies que nous reproduisons l'image fidèle, sur une planche.

A. *Imitation type 82* (fig. 1—2).

Av. représente le buste de l'empereur couronné de lauriers, vers la droite et très barbarisé.

Tout autour, à la place de l'inscription CONSTANTINVS AVG nous avons des lignes sans aucune signification.

Rv. Une couronne de lauriers d'un style très rudimentaire. En dehors de la couronne, à la place de l'inscription CONSTANTINI AVG nous avons des lignes en zig-zag, et à l'intérieur de cette couronne à la place de VOTIS XX nous avons des lignes et des points.

B. *Imitation type 569* (fig. 4—21). Sont les plus nombreuses et je possède 17 monnaies faites d'après le type frappé dans l'atelier de Siscia et dont je joins une pièce à titre de comparaison (fig. 3).

Av. représente vers la droite, le buste cuirassé de l'empereur coiffé du casque et très barbarisé.

A la place de l'inscription CONSTANTINVS AVG nous avons sur quelques unes de ces pièces mieux imitées, des lettres sans aucun sens; mais sur d'autres, très barbarisées, ces lettres sont remplacées par des lignes en zig-zag et des points.

Rv. représente deux Victoires debout déposant, sur un autel, un bouclier sur lequel la Victoire de gauche a écrit les mots : VOT PR Sur la majorité des pièces, il ne reste que des points de cette inscription.

Dans l'exergue à la place du monogramme de l'atelier de la Monnaie, nous trouvons des lignes ou des petits carrés.

C. Imitation type 678 (fig. 22). Je possède 1 pièce.

Av. représente sur la gauche le busté couvert de lauriers de l'empereur portant le manteau impérial et ayant une lance devant lui. Tout autour, à la place de l'inscription D. N. CONSTANTIN P. F. AVG nous avons des lignes droites à travers les quelles apparaissent deux S renversés.

Rv. Un étendard entre deux captifs ayant les mains liées derrière le dos. Sur l'étendard à la place de l'inscription VOT XX apparaissent des lettres mal gravées, et autour de la pièce, au lieu de VIRTVS AVGVSTI il y a des lignes et des points.

D. Imitation type 729 des quelles nous possédons 2 monnaies variées (fig. 23—24).

Av. représente vers la droite, le buste très barbarisé de l'Empereur, portant le casque et la cuirasse. Et autour, au lieu l'inscription CONSTANTIN AVG nous trouvons des lignes.

Rv. représente une couronne de lauriers d'un style très barbare et à l'intérieur de laquelle apparaissent des lignes et des carrés sans aucun caractère d'inscription.

* * *

Toutes ces imitations frappées en cuivre pur sans la moindre couche d'argent, diffèrent aussi des monnaies impériales par leur poids qui est inférieur et qui varie beaucoup entre 3⁷² gr.—1⁶⁰ et montre le peu de soin avec lequel ces monnaies étaient frappées.

Le grand nombre de variétés que nous possédons, et qui sûrement ne se limitent pas à celles que nous avons, mais ont été encore plus nombreuses, nous fait admettre l'hypothèse, que ces imitations ne représentent pas des pièces frappées par des particuliers dans un but de fraude, mais que ces monnaies étaient des pièces frappées couramment par la population de race thrace, population assez inculte et pour laquelle l'art de la gravure et l'inscription ne jouait pas un rôle principal, s'intéressant seulement à la valeur du métal.

Une telle interprétation peut être plus facilement admise, quand on sait que parmi les nombreuses monnaies découvertes

dans nos contrées pontiques, nous avons des monnaies imitant les différents types de monnaies de bronze, qui ont circulé à toutes les époques, dans les contrées de la Moésie Inférieure depuis le 3-e siècle Av. J. C. jusqu'à l'époque byzantine.

Toutes ces imitations de monnaies, devront être décrites d'après les époques d'émission et en rapport avec les événements historiques qui expliquent ces émissions. Ce n'est que lorsque nous auront décrit tous les anneaux qui composent cette chaîne numismatique propre aux peuples barbares qui habitaient les territoires de la Scythie Mineure ou de la Moésie Inférieure, précisément comme nous avons décrit la série des monnaies barbares de l'époque de Constantin le Grand, ce n'est qu'alors que nous connaissons bien la numismatique antique de notre contrée de Dobroudja, cette terre dont les monuments archéologiques très nombreux nous montrent l'état florissant de la vie politique et économique, que la population aborigène eut dans le cours des siècles.

DR. G. SEVEREANO

MONNAIE INÉDITE DE KALLATIS SE RAPPORTANT AU CULTE D'APHRODITE ET DE PRIAPE

(PL. II)

La numismatique de la cité pontique, Kallatis (aujourd'hui Mangalia) — appartenant aux territoires de la Moésie Inférieure — est très réduite à l'époque gréco-romaine, sous l'empereur Commode étant représentée par deux types monétaires en bronze: l'un représentant Eros ailé, comme génie de la mort, l'autre, la déesse de la cité, ayant la couronne murale sur la tête.

Ce que caractérise ces deux types monétaires, c'est surtout le style archaïque, le manque total d'art, dont sont frappées les autres monnaies autonomes des cités pontiques sous les empereurs antérieurs et postérieurs à l'empereur Commode.

On observe davantage, que toutes les monnaies des cités pontiques; Istros, Tomis, Kallatis, Dionysopolis, Odessos, ainsi que les monnaies appartenant aux villes de la Moésie: Markianopolis et Nicopolis ad Istrum, frappées sous l'empereur Commode, sont gravées par la même main d'artiste, ce qui nous fait croire que les monnaies des villes susdites étaient gravées et certainement qu'elles étaient aussi frappées dans un seul office monétaire que nous ne pouvons préciser, faute de monuments épigraphiques.

La découverte d'une petite monnaie en bronze, frappée à Kallatis sous Commode, — pièce unique, que je possède dans ma collection — présente une importance particulière, non seulement parce qu'elle enrichit la numismatique de la cité sous cet empereur, mais aussi parce qu'elle représente l'association de deux dieux, d'une manière tout à fait inusitée dans la numismatique ainsi que dans toutes les représentations artistiques de la mythologie antique.

L'importance du type inédite de cette monnaie grandira, car grâce à son étude, on dévoilera une page de l'histoire de la cité Kallatiennne: celle du culte des dieux dont la bienveillance était implorée par les Kallatiens, en vue de leur enrichissement et de la prospérité de la cité.

*

La monnaie qui fait l'objet de cette étude, est une pièce en cuivre, ayant le diamètre de 17 mm. et pesant 4,²⁰ gr. (fig. 5 et 6).

Elle fait partie du groupe des monnaies pontiques ayant la marque monétaire B, représentant la plus petite division des monnaies pontiques à l'époque romaine, mais elle ne présente pas la marque monétaire B, ressemblant à ce point de vue, aux autres monnaies frappées sous Commode.

Elle se trouve dans un parfait état de conservation et son authenticité n'est point douteuse.

Av. AV. K. | M AV. KOMOΔOC

L'empereur est barbu; sa tête couronnée, est tournée vers la droite.

Rev. KAAAA.....

Aphrodite toute nue, debout; elle est vue de face, ayant légèrement la tête tournée vers la gauche.

Dans ses bras levés, elle tient l'arbalète et la flèche, prête à frapper Priape qui est représenté beaucoup plus petit qu'elle.

Il est à sa gauche, le dos tourné à la déesse.

*

L'apparition du dieu Priape sur les monnaies pontiques n'est connue jusqu'à présent qu'aux cités Markianopolis sous l'Elagabal (No. 908 Pick) et Nicopolis ad Istrum (No. 1380, 1381 Pick et No. 987 788 catalogue Musée de Sophie) sous Séptime Sévère.

Sur toutes ces monnaies, c'est le seul dieu qui apparaît avec ses caractères bien visibles.

Sur aucune monnaie connue jusqu'aujourd'hui, nous n'avons vu l'association d'Aphrodite avec son fils Priape; il est très rare que l'on connaisse les monuments archéologiques rapprochant ces deux dieux, s'identifiant dans bien des croyances dans un seul culte.

Dans la «Revue Archéologique» (1924) on décrit un fragment en terre cuite, trouvé au musée de Genève No. 9693, représentant Priape et Aphrodite que se trouvent sous un arbre, des grappes des raisins pendent sur leurs têtes.

Aphrodite toute nue, est vue de face, elle porte sur sa tête une couronne; un bracelet orne son bras droit. On voit à sa gauche Priape, ayant sur la tête un bonnet pointu.

*

Je ne crois pas que l'apparition d'Aphrodite et de Priape sur la monnaie Kallatienne soit dûe simplement au goût de l'artiste graveur, mais comme je le démontrerai, elle représente l'existence du culte que les citoyens de Kallatis célébraient en l'honneur de ces deux dieux, culte qui s'explique aussi par l'existence de nombreux monuments archéologiques en bronze et en terre cuite, découverts dans les ruines de la cité.

J'en possède dans mes collections quelques exemplaires et je me propose à décrire dans ce travail, le dieu Priape, laissant pour une prochaine étude, la description des figurines représentant Aphrodite et qui sont beaucoup plus nombreuses.

1. *Statue en bronze.* (fig. 1).

Représente le dieu Priape, debout vêtu d'un long peplum, qu'il soulève de ses deux mains en face, de façon à pouvoir tenir aussi des fruits et des fleurs.

Par le soulèvement du peplum, apparaît le caractère du dieu. La tête est couverte d'un bonnet pointu, pareil au bonnet de quelques dieux d'Asie. Il semble qu'aussi les Scythes que nous trouvons sur différents monuments archéologiques, aient adopté ce bonnet.

La statue est exécutée d'une façon primitive, peu artistique, démontrant la décadence et la grande régression artistique que l'on trouve habituellement chez les barbares de la Scythie Mineure.

Elle a 7 cm. de hauteur et fut découverte en 1915 aux environs de la cité Kallatis.

2. *Statue en terre cuite.* (fig. 2).

Représente Priape, debout, ayant une barbe pointu.

Il porte un vêtement qu'il lève de face avec sa main gauche, faisant apparaître de cette façon son caractère de divinité. Sa main droite enveloppée dans les plis du vêtement est placée sur la poitrine, au dessous du menton.

C'est une exécution, romaine de 9 cm. du III-ième siècle.

3. *Statue en terre cuite* (fragment). (fig. 3).

Cette statue représente Priape, nu, ayant une très grande barbe descendant sur la poitrine. Il a sur la tête une couronne de fleurs et de feuilles. Le dieu reste debout, les reins très en proéminence et laissant voir ainsi le caractère de divinité.

Pour qu'il puisse rester dans cette position, il maintient son ventre entre ses deux mains qui sont appuyées sur les hanches.

C'est une exécution hellénique, datant paraît-il, du commencement de l'ère chrétienne.

Haut de 10⁵ cm., cette statue fut trouvée dans les ruines de Kallatis.

4. *Statue en terre cuite*. (fig. 4).

Représente le dieu Pan, assis sur un rocher, ses pieds de bouc croisés.

Le dieu est représenté comme un vieillard, ayant une abondante chevelure et une barbe touffue. Il porte deux petites cornes sur le front, ressemblant ainsi au dieu sauvage des Arcadiens.

Une fourrure couvrant son dos est fixée au cou par un noeud; un cordon serre sa taille. Il tient de la main droite appuyée sur sa poitrine, le Syrix, attribut caractéristique du dieu et il a dans la main gauche la corne d'abondance.

Cette image nous montre un dieu romain, identifié au dieu champêtre, ayant un extérieur grossier, sensuel.

La sensualité montrée par la mise en évidence de son organe, ainsi que la corne d'abondance que ce dieu tient serrée sous son bras, nous font voir la grande ressemblance qu'existe entre ce dieu et le culte de Priape célébré dans les contrées de Kallatis.

C'est une exécution romaine de 21 cm. et fut découverte en 1912 dans les ruines de Kallatis.

*

La description de ces monuments archéologiques découverts dans les ruines de l'ancienne cité, nous fait voir un culte célébré par les Kallatiens dans les manifestations de leur vie agricole et commerciale, puisqu'on sait que ces statues ne représentaient pas

des motifs funéraires — comme on le croyait jadis — au contraire elles montrent sans doute le culte religieux du peuple parce que ces statues ont été trouvées aux alentours des ruines des temples et des maisons et non pas dans des tombeaux.

Partant de là, nous devons admettre que les reproductions de Priape et d'Aphrodite dans les statues ainsi que l'association des dieux sur les monnaies, servaient au culte que le peuple Kallatien avait pour les dieux qui leur accordaient la fertilité de la terre et la fécondité des animaux.

Nulle part plus qu'à Kallatis — province éminemment agricole, tirant toute sa prospérité de son commerce des céréales et d'animaux —, on ne sentait la nécessité de célébrer les dieux de la fertilité.

Ce culte d'Aphrodite et de Priape représentant la puissance génératrice qui donnait l'abondance pour les animaux et les céréales, prend naissances dans les territoires de sud de l'Hellespont ainsi que dans les colonies voisines fondées sur les côtes de la Propontide: Parium, Cyzique et Priapos, colonies qui avaient d'importantes relations commerciales avec Kallatis.

Dans tous ces territoires, Aphrodite avait un triple caractère: céleste (*ακραία*), marin (*εὐπλοία*) et terrestre (*δωρῆτις*).

Par ce dernier caractère, la déesse représente l'idée de fécondité et de fertilité par la puissance qu'elle a de réveiller la vie sous tous ses aspects terrestres.

C'est elle qui donne aux fruits et aux céréales la puissance de se développer; aux hommes l'impulsion de procréer. C'est elle qui inspire l'amour et le désir des êtres de s'unir. C'est elle qui protège la famille, la maternité, les enfants.

De même, Priape qui était initié aux mystères de Dionysos, étant considéré comme le fils de celui-ci et d'Aphrodite, était regardé tant en Grèce qu'à Rome, comme un dieu rustique, donnant la fertilité à la terre et la fécondité aux animaux.

Voilà donc comment le rapprochement du culte de ces deux dieux concernant la fertilité de la terre, explique leur association de la manière que le graveur Kallatien l'immortalisa sur la monnaie de la cité.

D'ailleurs les citoyens célébraient de la façon la plus fervente, le culte de toute puissance mystique qui protégeait la culture des

céréales, cherchant à obtenir la bienveillance de dieux à partir du moment de l'ensemencement, jusqu'à la récolte.

Un fort intéressant monument épigraphique découvert dans les ruines de la cité, nous donne des détails concernant les fêtes célébrées au cours de l'année par les Kallatiens,

Ce monument comprend deux fragments en marbre sur le quel est gravé une inscription comprenant 21 lignes; la fin de l'inscription manque.

La plaque représente le décret d'Apollonius que Mr. V. Pârvan a commenté dans son travail: «Gerussia de Kallatis», décret qui rappelle les quatre fêtes célébrées par les Kallatiens :

1. Fête de fin de l'année, par la quelle on proclamait les distinctions accordées, aux bienfaiteurs de la cité.
2. Fête des Caesaréens.
3. La fête πανήγορις, qui représente la grande réunion des jeux et de la foire annuelle.
4. La fête (διομυρια), de la terre arrosée par la pluie d'automne, représentée par la divinité διογγοι (la terre).

C'était un culte fort célébré par les Kallatiens pendant l'automne, lorsqu'ils semaient le blé, priant les dieux protecteurs de leur donner la pluie d'automne si nécessaire aux ensemencements.

Malheureusement, faute de la fin du decret d'Apollonios, nous ne pouvons savoir si le decret ne rappelait pas d'autres fêtes de printemps ou d'été, célébrée par les Kallatiens en vue de la récolte.

Quoiqu'il nous manque jusqu'à présent les monuments épigraphiques nous donnant des renseignements concernant cette dernière fête de l'abondance, nous croyons que les monuments archéologiques découverts dans l'ancienne cité Kallatis, ainsi que la monnaie de Commode, nous amène à admettre sans hésiter, l'existence de cette fête chez les Kallatiens, peuple vivant et prospérant grâce à la culture et au commerce des céréales.

Ce peuple sentait la nécessité de faire des sacrifices et de demander par des prières et des fêtes, la fécondité de la terre, l'abondance des céréales et des fruits, à Aphrodite et à Priape, — dieux qui représentaient comme nous l'avons dit, non seulement la fécondité humaine, l'amour, la famille, la maternité et les enfants, mais aussi la fécondité agraire, source principale de richesse et de prospérité des citoyens Kallatiens.

DR. G. SEVEREANO.

MONETE ȘI GREUTĂȚI ROMÂNEȘTI

O monetă inedită dela Cuza-Vodă

Prin donația bogatei colecții de cărți, stampe, monete, etc., pe care bunul român Gh. Sion a făcut-o, cu un gest boeresc, Bibliotecii Universității din Cluj, s'a înființat pe lângă aceasta și o secție numismatică. Bazele acestei secții le formează tocmai colecția frumoasă (una din cele mai frumoase din întreagă țara) de monete românești vechi și noi pe care d. Sion a trecut-o irevocabil în proprietatea Bibliotecii din Cluj.

Seria de monete începe cu ale lui Petru Mușat al Moldovei, pentru a termina cu monetele bătute sub glorioasa domnie a regelui României, Carol I.

Dintre monetele domnitorului Alex. I Cuza aflăm în colecția noastră 2 piese. Una e bătută în anul de apogeu, 1864, al Domnitorului, cealaltă, mai veche, datează din 1860.

Prima e cea de 5 «sutimi» amintită de d. Popp în studiul său «Moneta lui Cuza-Vodă» publicat în acest *Buletin* (anul X 1921 p. 99) și cunoscută de toată lumea. D. Sion a primit-o dela Academie, în a cărei colecție, susține d-sa, a văzut și piese de 10 sutimi pe lângă cele de 5 sutimi.

Fig. 1.

Fig. 2.

A doua, de dată mai veche, pare a fi necunoscută. D. Sion afirmă că a primit-o dela Baligot de Bezne, secretarul d-nei Cuza, Probabil, moneda din diferite motive binecuvântate, nici nu a fost pusă în circulație, ci a rămas un patrimoniu al acelorora din anturajul Domnitorului.

Dacă încercările lui Cuza-Vodă de a bate, încă în anul 1860, monete cu ajutorul monetăriei din Paris, au rămas zadarnice¹⁾;

1) V. N. Popp. *Moneta lui Cuza-Vodă* în *Buletinul Soc. Num. Rom.* XVII (1921) p. 100).

moneta ce o avem la îndemână ne dovedește că el totuși și-a realizat, măcar în parte, dorința.

Moneta noastră nu face parte din acele cari urmau să fie emise în urma contractului ce rămânea să se încheie între Ministerul de Finanțe român. de o parte, și inginerul Achille Lecler de altă parte¹⁾. Alta e proveniența acestei monete, care dacă în unele privințe se aseamănă cu desemele rămase proiecte²⁾, în multe altele e cu totul deosebită.

Incercăm să descriem în câteva cuvinte această monetă de aramă ce are diametru de 22 mm. și o grosime de 2 mm.

Av. 5 | PARALE într'o ghirlandă de frunze de stejar. Pe margine cerc perlat.

Rs. PRINC. | UNITE jos 1860. Stema Principatelor-Unite: scut despiciat, în primul cartier capul de bour al Moldovei, în al doilea acvila cu crucea în cioc a Munteniei. Scutul susținut de doi delfini. Pavilion de hermină timbrat de o coroană și decorat cu drapel și arme. Pe margine cerc perlat. (Fig. 1—2).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Greutăți monetare inedite.

Sub titlul de *Greutăți monetare din Moldova*, d-l Dr. G. Severeanu publică, în Buletinul Societății Numimastice Române (An. II Trim. I—1905), câteva din greutatețile monetare, bătute în domnia lui Mihai Sturza, cari serveau la determinarea valorii monetelor străine de aur ce aveau curs pe acel timp în Moldova. Autorul articolului, după un studiu amănunțit asupra monetelor străine cari circulau în Moldova, constată cu regret că nu este în fericita situație de a publica toate greutatețile, pentru motivul că nu are la îndemână decât un număr restrâns din aceste greutateți monetare.

Pentru a complecta seria greutateților comunicate de d-l Dr. Severeanu (5 la număr), publicăm în cele ce urmează două greutateți inedite și o variantă, aflătoare în colecția de monete a Bibliotecii Universității din Cluj.

1) Iorga, *Banii lui Cuxa-Vodă*, Bul. Soc. Num. rom. XVIII (1923) p. 65 urm.

2) Moisiu, *Cu privire la banii lui Cuxa-Vodă*, Bul. Soc. Num. rom. XVIII (1923) p. 98 urm.

I. Greutatea irmilicului.

Pentru cântărirea irmilicului se întrebuițează o greutate rotundă de aramă, cu un diametru de 15 mm. A fost bătută în 1848, al 14-lea an de domnie a lui Mihail Sturza.

Pe față această greutate are stema familiei Sturza: scut despiciat, având în primul cartier capul de bou, în al doilea un leu ridicat pe labele dinapoi. Scutul este timbrat de o coroană și susținut

Fig. 3.

Fig. 4.

de doi delfini. Pavilionul de hermină este și el timbrat de o coroană și împodobit cu drapele și arme. Inscripția: *МИХАИЛ ПР... ЗА ББ...* jos *14 44 а Domni.* (Mihail Grigorie Sturza Voev[od Domn Prințip. Moldovei], al 44-lea an a domniei.

Pe revers: *№ 2 | ГРЕУТАТА | ИРМИ... | 29 ГРЕУН...* (No. greutatea Irmilicului otoman] 29 greun[te]. De desupt era probabil anul când a fost bătută, dar este șters, (Fig. 3—4)

Greutatea aceasta trecând din mână în mână a ajuns într-o stare așa de rea, încât numai cu mare greutate a putut fi identificată.

Inscripția de pe ambele părți abia s'a putut descifra, iar capul de bou și leul de pe scut nu se mai pot observa decât în mod vag. Cu toate acestea se poate constata și aci exactitatea și fineța cu care a fost executată greutatea, întocmai ca și la greutatea rubielei, de care amintește d-l Dr. Severeanu.

2. Greutatea imperialului rusesc.

Valoarea imperialului rusesc care încă a circulat în Moldova (deși în studiul d-lui Dr. Severeanu este trecut sub tăcere) se măsură cu greutatea bătută la 1849 sub domnia lui Al. Grigorie Ghica

Fig. 5.

Fig. 6.

VV. Greutatea este de 120 greunțe cu un diametru de 21 mm.

Av. Stema Moldovei: scut cu capul de bou pe fond roșu și albastru, timbrat de o coroană și având ca suportți cei 2 delfini.

Pavilion de hermină timbrat de-o coroană, iar în laturi drapelul și arme. Pe margine în cerc inscripția: ПРІНЦПАТЪА МОЛДАВІЕІ
Rs. No | ГРЕЪТАТЕА | a | 1/2 ІАМІЕРІАА а РОССІЕН | 120 ГРЕЪНЦЕ | 1849.
 Piesa e relativ bine conservată.

3. Greutatea galbenului austriac.

Exemplarul ce-l avem reprezintă unele deosebiri de cel descris de d-l Dr. Severeanu (*l.c.* Fig. 1—2) cari deosebiri nu pot fi trecute cu vederea.

Greutatea publicată deja are diametru de 15 mm., a noastră, curios, are 16 mm. avers și 17 mm. revers. Astfel aversul greutateii este mai mic decât reversul. Aversul este întru câțva convex, pe când reversul concav. Pe avers afară de capul de bour cu stea între coarne și cununa de frunze, se mai observă la periferie și un cerc perlat. Dar ce e și mai interesant greutatea noastră are gravat pe margine cu litere civile, pe lângă «piatră» despre ce face mențiune d-l Severeanu, și «blancă» prin urmare: «piatră blancă.» Toate aceste sunt mici amănunte, cari neputând fi trecute cu vedere, ne silește ideea, probabilă de altcun, că ar fi existat două ediții ale aceleiași greutatei. BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. ROȘU

Bibliotecar la Bibl. Universității
 din Cluj

Adaus

În legătură cu aceste greutatei monetare, dăm aci descrierea unei greutatei inedite a dublonului turcesc (piesa de 2 galaeni turcești) ce se găsește în colecțiunea d-lui profesor Victor Anastasiu din București.

Greutatea rotundă cu diametrul de 20 mm. se prezintă astfel:

Av. МІХАІА ГРІГ ГЪЪРЗА В-В ДОМ (sic) ЦЪРН МОЛДАВІЕІ
 [al 14 an a Domn. (șters)]. Stema mare domnească: scut despăcat având în primul cartier capul de bour cu stea între coarne, în al doilea un leu stând pe labele dinapoi și ținând o spadă, Scutul timbrat de o coroană și susținut de doi delfini, Pavilion căptușit cu hermină, încoronat și ornat sus cu un buzdugan și o sabie, pe laturi cu steaguri.

Rs. Legendă pe 5 rânduri: ГРЕЪТАТЕА | a | 2 ГАЛБЪНЪР-
 ЧЕИЦН | 135 ГРЕЪНЦЕ | 1848.

Marginea cu zimți.

C. M.

JUBILEUL SOCIETĂȚII NUMISMATICE

La 28 Decembrie 1923 Societatea Numismatică Română a împlinit primii 20 de ani de existență.

Se hotărâse atunci sărbătorirea acestui eveniment, atât de important în viața unei societăți științifice cu un cadru restrâns ca al societății noastre; dar din anumite motive s'a amânat pentru anul viitor. Ea a avut loc în ziua de 28 Decembrie 1924 și a constat într'o ședință solemnă ținută în sala festivă din Palatul Camerei de Comerț din București și într'un banchet de gală organizat la Hotelul Athénée Palace.

Atât ședința festivă, cât și banchetul au fost prezidate de venerabilul președinte al societății, d. *M. C. Sutz*, care o conduce dela înființarea ei; iar dintre membrii guvernului au luat parte la ședință d. *Dr. C. Angelescu*, ministrul instrucțiunii, unul dintre cei mai vechi membri ai societății numismatice, iar la banchet d. *Al. Lăpădatu*, ministrul cultelor și artelor, membru onorific al societății. Academia Română, cu care societatea noastră are de multă vreme legături strânse, a fost reprezentată prin secretarul ei general d. *V. Pârvan*, membru onorific al societății, și prin directorul ei general d. *I. Bianu*, de asemenea membru onorific al societății. Universitatea din București prin d. *Ermil Pangrati*, rector și membru onorific al societății și d. profesor *M. Seulescu*, membru fondator.

Dintre membrii absenți au trimis felicitări d. *Ioan I. C. Brătianu*, prim ministru, membru onorific; d. *N. Iorga*, marele istoric, de asemenea membru onorific și d. *Vintilă Brătianu*, ministru de finanțe, membru onorific.

Cu prilejul ședinței solenne s'a împlinit un act de cea mai mare importanță pentru societate: a fost proclamat ca preșe-

dinte de onoare al societății *M. S. Regele Ferdinand*, gloriosul suveran al tuturor Românilor și marele protector al culturii românești.

Pe lângă discursurile rostite de d. președinte *M. C. Sutz*, de d. ministru *Dr. C. Angelescu*, de d. prof. *I. Bianu* și alții, s'au făcut două comunicări: d. *Dr. G. Severeanu* a vorbit despre *Monetele barbare din Moesia inferioară în epoca lui Constantin cel Mare*¹⁾; iar d. *Const. Moisil* despre *Activitatea Societății Numismatice Române în primii 20 de ani*²⁾.

La banchetul de gală s'au ridicat toasturi măgulitoare pentru activitatea științifică depusă de societate de către d-nii *Al. Lăpădatu*, ministrul cultelor și artelor; *V. Pârvan*, secretarul general al Academiei Române; *E. Pangrati*, rectorul Universității din București; *I. Bianu*, membru al Academiei Române; *Gr. Trancu-Iași*, fost ministru; *M. Seulescu*, profesor universitar, și alții.

Ne facem o plăcere să insistăm asupra încurajărilor ce am primit, cu acest prilej, din partea numeroșilor intelectuali, cari au apreciat în mod elogios eforturile ce le-a făcut societatea noastră și ne luăm voie să transcriem scrisorile primite de către președintele societății dela două personalități culturale de primul ordin al neamului nostru.

D-l *Ioan I. C. Brătianu*, prim ministru, regretând că este nevoit să lipsească din București în ziua serbării, spune: Țin cu acest prilej, să felicit societatea d-voastră pentru frumoasa cale ce a parcurs în aceste două decenii și îi urez de acum înainte muncă mai rodnică și propășire».

Iar d. *N. Iorga* scrie următoarele: «Numai o lipsă întâmplătoare la Râmnicu-Sărat... mă împiedică de a participa la serbarea societății, care a folosit așa de mult cercetărilor istorice și căreia-i sunt recunoscător pentru legătura ce a stabilit între dânsa și cercetările mele».

Sărbătorirea jubileului de 20 de ani a dovedit nu numai solidaritatea ce există între membrii Societății Numismatice, dar și prestigiul de care se bucură ea în lumea intelectuală a țării noastre.

¹⁾ V. mai sus p. 1.

²⁾ Cf. *Cronica numismatică și arheologică* V (1924) Nr. 51—52.

BIBLIOGRAFIE

Ruzicka (Leon). *Einstempelungen auf römischen Konsulardennaren und auf barbarischen Silbermünzen.* Berlin, 1924. — În această lucrare, apărută mai întâi în «*Berliner Münzblätter*» (Nr. 264—266) autorul(tratează interesanta problemă a contramărcilor ce se găsesc pe dinarii romani republicani, punându-le în legătură cu contramărcile ce se întâlnesc adesea pe monetele barbare de argint. Spre a se putea edifica deplin autorul trece mai întâi în revistă întreaga literatură privitoare la această problemă, supunând unei critici serioase diferitele păreri ce s'au emis până acuma asupra contramărcilor de pe dinarii romani republicani. Aceste contramărci, în formă de mici cercuri, grupuri de puncte, semne ce par litere de alfabet necunoscute, sunt gravate atât pe fața, cât și pe reversul dinarilor consulari, mai ales a celor găsiți în afară de Italia. Cei mai mulți numismați le-au considerat drept contramărci puse de bancherii romani spre a garanta valoarea acestor monete, pentru epocile mult posterioare emiterii lor, căci s'au găsit semne de acestea chiar pe monete din domnia lui Titus (79/80 d. Cr.).

Autorul comparând aceste semne cu cele ce se găseseră foarte adeseori pe monetele barbare (dace și celte) mai ales din sud-estul Europei, a găsit mare asemănare între ele și înclină a crede că ele au fost imprimate pe dinarii romani de către popoarele barbare spre a le da putere de circulație în regiunile locuite de aceste popoare.

Tezaurile de dinari republicani ce s'au descoperit în țara noastră cuprind foarte numeroase piese cu astfel de contramărci — d. ex. tezaurul dela Gherghina, cel dela Mediaș și altele aveau majoritatea pieselor contramarcate — autorul însuși și-a format o bogată colecție de astfel de monete găsite la noi.

Deși problema nu e pe deplin rezolvată, studiul d-lui Ruzicka constituie un mare pas înainte spre clarificarea ei și dacă cercetătorii vor urmări metoda indicată de d-sa, studiind în același timp și contramărcile de pe monetele barbare, avem mare nădejde să fie în curând complet elucidată.

Este interesant că d. Ruzicka pune în legătură aceste contramărci cu *tăieturile* ce se observă pe foarte multe monete barbare, atât dela noi cât și din alte țări. Despre aceste tăieturi, cari par a fi fost practicate spre a scoate din circulație monetele barbare, d-sa crede că se datorese Macedonenilor (sau mai târziu Romanilor) și au fost făcute cu scopul de a demonetiza piesele barbare ce imitau monetele macedonene și a împiedica circulația lor în țările ale căror monete le imitau.

* * *

Muşmov (N). *Monete antice suprabătute* (Buletinul Institutului arheologic din Sofia 1924). — Este cunoscut obiceiul unor principii sau orașe antice, mai ales din regiunile dela periferia lumii grecești, de a-și imprima numele lor pe monetele străine ce erau în circulație.

D-l Muşmov, cunoscutul numismat bulgar, a găsit în Muzeul Național din Sofia, un număr de monete de ale lui Filip II, Alexandru cel Mare, Lysimac și Cassandru, pe cari și-a imprimat numele regele trac Seuthes III (316—313 in. d. Cr.). Dar nu numai atât; pe unele piese regele trac și-a imprimat pe lângă nume și efigia sa.

Identificarea prototipurilor acestor monete nu este grea, căci pe fiecare din ele se pot observa sau urmele tipurilor de pe față ori revers, sau părți din numele regilor cari au bătut monetele.

Astfel sub efigia lui Seuthes apar urme din efigia lui Heracles, care figura pe monetele lui Cassandru sau Lysimac, iar sub numele lui se văd cu ușurință litere din numele acestor regi. Monetele lui Filip II și Alexandru cel Mare, cari aveau pe față capul lui Zeus, regele Seuthes n'a îndrăznit să-și imprime efigia peste chipul marelui zeu, ci s'a mulțumit să-și pună numai pe revers numele său.

În Nr. 51/2 al Buletinului nostru d. Dr. Severeanu a publicat câteva monete de acest fel. bătute în Odessos (Varna). Sunt tetradrahme din Thasos peste cari s'au bătut tipurile de pe tetradrahmele lui Alexandru cel Mare.

Aceste falsuri monetare practicate în antichitate sunt interesante de studiat nu numai ca niște curiozități numismatice, dar și pentru a înțelege mai bine mentalitatea antică și remediile la cari se recurgea în momente de criză financiară.

MEMBRII SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

LA 1 IANUARIE 1925

Președinte de onoare

M. S. REGELE FERDINAND I AL ROMÂNIEI

Membri onorifici

- Dr. C. Angelescu*, prof. univ. Ministrul Instrucțiunii, București, Str. C. A. Rosetti 11 b
P. S. S. I. Antonovici, episcopul Hușilor, Huși.
P. S. S. Traian Bădescu, episcopul Lugojului, Lugoj.
I. Bianu, profesor universitar, Membru Acad. Rom. București, Calea Victoriei 125.
Adrien Blanchet, membru al Institutului Franței, Paris, Bulevardul Émile Augier 10.
A. Bouelher, Paris, 8e Avenue Messine 30.
Ion I. C. Brătianu, Prim Ministru, București, Strada Lascar Catargiu 5.
Vintilă Brătianu, Ministru de Finanțe, București, Strada Aurel Vlaicu 19.
A. Dieudonné, conservator la Cabinet des Médailles, Paris, Bibliothèque Nationale.
N. Drăganu, profesor universitar, Cluj. Calea Victoriei 5.
Baron Carlo Fasciotti, fost ministru plenipotențiar, Roma.
Paul Gore, mare proprietar, M. A. R., Chișinău.
D. Hagi-Theodorachi, mare industriaș, București, Str. V. Boerescu 6.
G. F. Hill, director la British Museum, Londra.
N. Iorga, profesor universitar, M. A. R. București, Șoseaua Bonaparte 8.
Wilhelm Kubitschek, profesor universitar, Viena, IX Pichlergasse 1.
Alex. Lăpădatu, prof. univ., M. A. R., Ministrul Cultelor și Artelor, București.
I. Lupaș, profesor universitar, Cluj.
H. Laureys, profesor universitar, Montreal (Canada). Av. Lansdown 529.
B. Missir, fost președinte al Senatului, București, Strada Berthelot 20.
G. Murnu, profesor universitar, M. A. R. București, Alea Blanc.
Mgr. R. Nethammer, fost arhiepiscop catolic, Einsiedel (Elveția).
I. Nistor, profesor universitar, Ministrul Bucovinei, M. A. R. Cernăuți.
M. Oromolu, guvernatorul Băncii Naționale, București, Strada Lipsicani 7.
Ermil Pangrati, rectorul Universității, București, Str. Brezoianu 12.
V. Pârvan, prof. universitar, directorul Muzeului de Antichități, M. A. R. București.
Behr. Pick, profesor universitar, directorul Cabinetului Numismatic, Gotha.
M. Pherekyde, fost ministru, București, Strada Eug. Stătescu 7.
M. Prou, membre de l'Institut, Paris, École des Chartes, Rue de la Sorbonne 19.
I. Răducanu, prof. Acad. Comerț., București, Alea Vulpache 10 (Parcul Filipescu).
Kurt Regling, director la Kaiser-Friedrich Museum, Berlin, C² Lustgarten.
H. Simar, Consul general al României, Montreal (Canada).
G. Schlunberger, membre de l'Institut, Paris, 8^e Av. Montaigne 29.
C. Smântănescu, inspector general Siguranța Statului, București, Str. Avram Iancu 22.
O. Tafrali, profesor universitar, Iași, Strada Carol 16.
Gr. Trancu-Iași, fost ministru, București, str. Toamnei 48 bis.
I. Ursu, profesor universitar, M. c. A. R., București, str. V. Lascar 204.

Membri fondatori

- M. S. Ascher*, rentier, București, Calea Călărași 3.
G. S. Becheanu, proprietar, București, Str. Sf. Ion Nou 9.
Banca Națională a României, București, Strada Lipsican 7.
Banca Marmorosch Blank & Co., București, Strada Paris 4.
M. Blank, director de bancă, București, Strada Dionisie 9.
Dr. C. Brătianu, medic, București, Bulevardul L. Catargiu 51.
N. Butculescu, adm. Casei Regale, București, Strada Câmpineanu 24.
G. Calomfirescu, mare proprietar, București, Strada Pompiliu Eliade 4.
Titu Davidescu, antreprenor de lucrări publice, București, Strada Speranței 47.
I. C. Panăițescu, șef de serviciu la Eforia Spit. Civile, București, Str. Cazărmei 29.
Victor N. Popp, mare proprietar, București, Strada Maria Rosetti 17.
M. Seulescu, profesor universitar, fost ministru, București, Str. Alex. Lahovary 38.
D. Simionescu-Râmniceanu, București, Aleea Alexandru 50 (Parcul Filipescu).
Dr. G. Severeanu, conferențiar-universitar, București, Strada Victor Emanuel III, 26
G. Sion, avocat, mare proprietar, Târgu-Ocna (Bacău).
Carol Storck, artist sculptor, București, Calea Rahovei 17.
Fr. Storck, artist sculptor, București, Strada V. Alexandri 14.
M. C. Sutzcu, mare proprietar, M. A. R., București, Strada Romană 8.

Membri fondatori-onorifici

- Leonida Gussi*, fost prefect, București, Strada Scaune 40.
Iosif M. Pincaș, mare industriaș, București, Strada Romană 18.

Membri activi

- Romeo Alessandrescu*, proprietar, București, Strada Segmentului 3.
Victor Anastasiu, profesor secundar, București, Bulevardul Ferdinand 26.
I. Andrieșescu, docent universitar, subdir. Muzeului de Antichități, București.
Dr. I. Andronescu, medic, București, Bulevardul L. Catargiu.
Dr. N. I. Angelescu, farmacist, București, Strada Labirint 29.
N. Apostolescu, avocat, București, Str. Matei Voevod 18.
I. Arapu, efor al Institutului Sofian, București, Strada Dionisie 30.
Dinu C. Arion, mare proprietar, București, Strada Luminii.
D. N. Bălescu, mare proprietar, București, B-dul L. Catargiu 18.
A. Basilescu, profesor universitar, București, Strada V. Lascar 33
Valentin Bude, profesor secundar, Iași, Strada Sărării 14.
Șearlat Calimachi, mare proprietar, București, Strada Batiște 31.
I. Candrea, bancher, Sibiu.
Ștefan Capșa, mare industriaș, București, Hotel Capșa.
M. Carniol, mare industriaș, București, Strada Carol 30.
N. Coculescu, profesor universitar, București, Strada Piața Amzei 8.
I. Coroi, profesor universitar, București, Strada Franklin 5.

- Vasile Cotovu*, directorul școlii primare, Hârșova.
- D. Cristescu*, secretar general al Băncii Naționale, București, Str. Lipsăni 7.
- Viorica Dancov*, București, Strada Sf. Voivozi 39.
- C. Davidoglu*, ziarist, București, Hotel Excelsior.
- N. St. Emanoil*, inspector la Siguranța G-lă a Statului, București.
- G. Faranga*, mare proprietar, Brăila.
- F. Ferry*, funcționar comercial, București, Str. Berzei 81.
- H. Fischer-Galați*, mare industriaș, București, Aleea Suter 19.
- D. Z. Furnică*, mare comerciant, București, Splaiul Mihai-Vodă 8.
- Dr. Orațiu N. Georgescu*, medic, București, Stradela Sf. Spiridon 6.
- Maria Golescu*, București, Strada G-ral Manu 32.
- Maior V. Gorschi*, București, Strada L. Catargiu 1.
- General Gh. Iannescu*, pensionar, Strada Prudenței 3.
- Dr. Ionescu-Brăila*, director g-ral Ministerul Agriculturii, București, Str. Popa Rusu 24.
- Lt.-Colonel Gr. Ionescu*, directorul Muzeului Militar, București, Parcul Carol.
- C. I. Karadja*, Grumăzești (Neamțu).
- D-na M. C. Karadja*, Grumăzești (jud. Neamțu).
- Al. Kirilescu*, ziarist, București, Hotel Athénée-Palace.
- M. Kogălniceanu*, director de bancă, București, Calea Griviței 67.
- Dr. C. Kollo*, farmacist, București, Strada Maltopol 24 bis.
- Colonel C. Leveseanu*, directorul Pirotehnicii Armatei, București, Str. Știrbei-Vodă 38.
- Virgil Lupescu*, șeful contenciosului Casei de cooperatie, București, Str. Bucovinei 1.
- M. Manoilescu*, director la Banca Țărănească, București.
- Iulian Marinescu*, profesor secundar, București, Strada Popa Tatu 107.
- P. Mihăjescu*, director la R. M. S., București, B-dul Cuza 78.
- Const. Moisil*, director general al Arhivelor Statului, București, Str. Arhivelor 4.
- Corneliu Moldovan*, directorul Teatrului Național, București, Strada Sf. Ionică 17.
- C. Orghidan*, inginer, directorul soc. Reșița, București, B-dul Carol 22 bis.
- C. N. Ploșșor*, profesor, Craiova, Strada Regina Elisabeta 28.
- Paul Nicorescu*, profesor, Roma, Via Emilio del Cavaliere 11.
- G. Olszewski*, inginer, București, Calea Victoriei 69.
- C. A. Orăștanu*, ziarist, București, Strada G-ral Lahovari 113.
- General Scarlat Panătescu*, director la Banca Românească, Chișinău, Str. Iașilor 5.
- A. H. Papaxian*, anticar, București, Strada Polonă 85.
- Radu Perianu*, profesor secundar, București, Strada Principatele-Unite 63.
- Ștefan Petrescu*, secretar la Camera de Comerț, București, Strada Isvoranu 17.
- Nika Petrescu*, avocat, Târgu-Jiu (Gorj).
- G. Popa-Liseanu*, director în Ministerul Instrucțiunii, București, Calea Plevnei 24.
- Aurélian Popescu*, contabil șef al Băncii Chrisovelloni, București, Str. G-ral Poetaș 9.
- M. Popescu*, profesor și arhivar, Viena Schönbourg.
- C. Prodan*, magistrat, București, Bulevardul Carol 61.
- C. Protopopescu-Argeș*, directorul Senatului, București, Strada Berzei 31.
- N. Radivon*, mare industriaș, București, B-dul Elisabeta.
- Fr. Rey*, secretar general Comisia Europeană Danubiană, Galați.
- Căpitan Al. Saint-Georges*, București, Strada Știrbei-Vodă 30.
- Anastase Simu*, mare proprietar, București, Strada Eldorado 7.
- General Solacolu*, pensionar, București, Strada Caragiale 17.

- Chr. Staicovici*, mare indust., secret. g-ral Camerei de Comerț, București, Str. Bursei 2.
Scarlat Stan, secretarul Camerei Deputaților, București, Strada Al. Xenopol 2.
I. D. Ștefănescu, profesor, București, Strada Cometa 47.
D. Stoescu, avocat și deputat, Craiova.
Pant. Synadino, mare comerciant, Chișinău, Str. Alexandru 81.
Iulian Teodorescu, profesor universitar, București, Șoseaua Jianu 8.
G. Tomescu, inspector Ministerul Muncii, Galați, Str. Roșiori 21.
Lt.-Colonel I. Ulic, București, Calea Victoriei 34.
C. G. Urziceanu, inginer, București, Hotel Imperial.
G. Vârnav, mare proprietar, Spătărești (Suceava).
I. Vlădescu, profesor, București, Strada Militari 23.
Romulus Voinescu, directorul Siguranței G-rale a Statului, București, Str. Vântului 18.
G. Volenti, avocat și profesor, fost prefect, Vaslui.
N. I. Zamfirescu, procuror la Curtea de Casație, București, Strada V. Lascar 4.
C. I. Zamfirescu, mare proprietar, București, Strada V. Lascar 10.
Alex. Zisu, mare proprietar, București, Strada Dumbrova Roșie 4.

Membri corespondenți

- Dr. V. Antonescu*, medicul portului, Turnu-Severin.
Alex. P. Arbore, profesor secundar, Focșani.
Gr. Avakian, profesor secundar, Cetatea Albă.
Jean Babelon, Paris, Cabinet des Médailles, Bibliothèque Nationale.
I. Băcilă, profesor secundar, București, Academia Română.
Alex. Bărcăcilă, profesor secundar, directorul liceului, Turnu-Severin.
Dr. Emil Bahrfeldt, Berlin, Lichterfelde-Ost, Schillerstr. 16.
Dr. Max v. Bahrfeldt, pensionar, Halle (Saale) Germania.
Lucia Borș, profesoară, București, Strada Dragoș-Vodă 20.
Toma Bulat, profesor, Râmnicu-Vâlcea.
Ștefan Ciuceanu, profesor, directorul școlii normale din Arad.
Virgil Drăghiceanu, secretar-director al Comis. Monum. Ist. București, Str. Știrbei-Vodă 184.
Vasile Grecu, profesor universitar, Cernăuți.
A. v. Loehr, Wien, I. Burgring 5.
Iulian Marțian, mare industriaș, Năsăud (Bistrița-Năsăud).
C. N. Mateescu, profesor secundar, Râmnicu-Vâlcea.
H. Metaxa, custode la Muzeul de Antichități, București.
Dr. A. Metzulescu, inspector sanitar, Craiova.
R. v. Münsterberg, Wien, I. Burgring, 5.
Stoica Nicolaescu, profesor secundar, București, Strada 13 Septembrie 53.
Coriolan Petran, conferențiar la Universitate, Cluj.
L. Ruxicka, rentier, Wien, III Esteplatz 3.
D. M. Teodorescu, profesor universitar, Cluj.
N. Velichi, profesor la școala normală, Galați.
C. Zoppa, profesor secundar, Cernăuți, Str. Clopotelor 4.

COMITETUL SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMANE

1922—1925

Președinte: *M. C. Sutzu*; vice-președinte: † *Al. Cantacuzino*;
secretar general: *Dr. G. Severeanu*; casier-contabil: *V. N. Popp*;
membri: *N. Butculescu*, † *W. Knechtel*, *Const. Moisil*, *M. Seulescu*, *C. I. Zamfirescu*; secretar-redactor al Buletinului:
Const. Moisil.

CUPRINSUL

M. S. Regele Ferdinand, președinte de onoare al Societății Numismatice Române.

M. C. Sutzu, Monetele imperiale romane din veacul al IV-lea.

Dr. G. Severeanu, Les monnaies frappées par la population thraco-romaine de la Moesie inférieure à l'époque de Constantin le Grand.

Dr. G. Severeanu, Monnaie inédite de Kallatis se rapportant au culte d'Aphrodite et de Priape.

I. Roșu, Monete și greutate românești.

Jubileul Societății Numismatice.

Bibliografie.

Membrii Societății Numismatice la 1 Ianuarie 1925.

Redacția nu răspunde de părerile exprimate de către autorii studiilor publicate în revistă.

Abonament anual lei 80. Membrii societății primesc revista gratuit.

Redacția: Str. Arhivelor 4.

Administratoare: D-na Elena C. Moisil, Str. Arhivelor 4.

P.183

BULETINUL

SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ
PENTRU NUMISMATICĂ ȘI ȘTIINȚELE AUXILIARE

sub îngrijirea D-ului

CONSTANTIN MOISIL

PROFESOR, DIRECTOR GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI,
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMANE

ANUL XX

1925

(Nr 53-56)

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA CURȚII REGALE **F. GÖBL FII**

19, Strada Regală, 19

TABLA DE MATERII

ANUL XX (1925)

Studii și cercetări

	Pag.
<i>Bude (Valentin)</i> , O ipoteză nouă relativă la drahmele din Histria	40
<i>Karadža (C. I.)</i> , O lucrare științifică din veacul al XIV-lea asupra monetei	55
<i>Moisil (Const.)</i> Convorbiri numismatice: primele monete de argint	62
<i>Nicolau (M.)</i> , Moneta de aramă a Califului Ennassir-Liddin	48
<i>Roșu (I.)</i> , Monete și greutatea românești	22
<i>Severeanu (Dr. G.)</i> , Les monnaies frappées par la population thraco-romaine de la Moesie inférieure à l'époque de Constantin le Grand	8
— Monnaie inédite de Kallatis se rapportant au culte d'Aphrodite et de Priape	16
— Un nouveau poids de Kallatis	45
<i>Sutxu (M. C.)</i> , Monetele imperiale romane din veacul IV-lea	2
— Caracterul chaldean al pondurilor romane	33

Dela Societatea numismatică

<i>C. M.</i> Jubileul societății	26
Membrii Societății la 1 Ianuarie 1925	29

Bibliografie

<i>Ruzicka (Leon)</i> , Einstempelungen auf römischen Konsulardenaren und auf barbarischen Silbermünzen	28
<i>Mușmov (N.)</i> , Monete antice suprabătute	28